

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Josefa Baxy a JUDr. Michala Mazance v právní věci žalobkyně **J. T.**, zastoupené JUDr. Janou Mikulovou, advokátkou se sídlem 28. října 5, 702 00 Ostrava, proti žalované **České správě sociálního zabezpečení**, se sídlem Praha 5, Křížová 25, v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 1. 3. 2002, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. 1. 2003, č. j. 21 Ca 212/2002 – 19,

t a k t o :

- I.** Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. 1. 2003, č. j. 21 Ca 212/2002 – 19, **se zrušuje.**
- II.** Věc **se vrací** Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 1. 3. 2002 žalovaná uložila žalobkyni podle § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. povinnost vrátit přeplatek na starobním důchodu v částce 50 810 Kč. Rozhodnutí žalovaná odůvodnila tím, že zaviněním žalobkyně vznikl přeplatek, neboť v době od 8. 1. 2001 do 30. 11. 2001 vykonávala výdělečnou činnost a jako poživatelka důchodu přiznaného podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb., v platném znění, doposud nedosáhla důchodového věku podle § 32 téhož zákona. V době od 8. 1. 2001 do 30. 11. 2001 byl žalobkyni vyplácen důchod v částce 4719 Kč měsíčně, ačkoliv nenáležel.

Žalobkyně podala proti rozhodnutí žalované opravný prostředek ke Krajskému soudu v Ostravě (označený jako odvolání), jímž se domáhala přezkoumání tohoto rozhodnutí. Namítala, že nebyla žádným správním rozhodnutím ani jiným způsobem upozorněna na neoprávněnost pracovního poměru. Namítala též, že částka, která je po ní napadeným rozhodnutím požadována, neodpovídá výši příjmů, které v období od 8. 1. 2001 do 30. 11. 2001 pobírala, neboť celkový čistý příjem činil částku 30 449 Kč. Ve výši přeplatku měly být podle žalobkyně v její prospěch započteny částky zákonného sociálního minima a současně by úhrada přeplatku měla být podle ní stanovena formou splátek. Při jednání dne 16. 1. 2002, které soud k projednání věci nařídil, žalobkyně rozvedla, že žalovaná ji nepoučila o tom, že při druhu jí přiznaného důchodu nesmí být zaměstnána a ani zaměstnavatel ji při uzavření dohody o pracovní činnosti na takovou povinnost neupozornil; naopak poté, kdy ho upozornila na to, že je poživatelkou předčasného starobního důchodu, jí bylo sděleno, že to nevadí, protože u něho pracuje řada zaměstnanců pobírajících starobní důchod.

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 16. 1. 2003 žalobu zamítl. Soud vzal za prokázané, že žalobkyně dne 13. 10. 1999 uplatnila žádost o starobní důchod podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb. a přiznání důchodu požadovala od 13. 10. 1999. Rozhodnutím ze dne 11. 5. 2000 byl žalobkyni od jí požadovaného data přiznán starobní důchod podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb. ve výši 4556 Kč měsíčně. Žalobkyně, která vychovala jedno dítě, dosáhla důchodového věku podle § 32 zákona č. 155/1995 Sb. dne 13. 7. 2002 a v době přiznání předčasného starobního důchodu jí do dosažení důchodového věku scházelo 1004 dnů. Dne 8. 1. 2001 žalobkyně uzavřela se zaměstnavatelem M. P. – K. M. dohodu o pracovní činnosti na úklidové práce 4 hodiny denně od 8. 1. 2001 a práce podle této dohody vykonávala do 30. 11. 2001. Hlášení o zaměstnání žalobkyně doručil zaměstnavatel žalované až 5. 2. 2002 na základě kontroly okresní správy sociálního zabezpečení. Vyměřovací základ žalobkyně za dobu od 8. 1. 2001 do 30. 11. 2001 činil 36 815 Kč. Soud dospěl k závěru, že žalobkyně byla poživatelkou starobního důchodu podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb. a současně vykonávala výdělečnou činnost na základě dohody o pracovní činnosti v rozsahu, který zakládal účast na pojištění a nesplňovala proto po uvedené dobu podmínky pro výplatu starobního důchodu. Soud odkázal na ustanovení § 118 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., kterým se řídí stav, kdy starobní důchod byl vyplácen a nebyly přitom splněny podmínky stanovené zákonem o důchodovém pojištění pro výplatu tohoto důchodu, a plátce důchodu má v takovém případě nárok na vrácení těch vyplacených částek starobního důchodu, které nenáležely. Jde o objektivní odpovědnost příjemce dávky za přeplatek na starobním důchodu, jestliže podle zákona nenáležel, bez ohledu na to, zda byla či nebyla splněna ohlašovací povinnost ohledně nové skutečnosti, která nastala po přiznání dávky. Soud dovodil, že žalovaná koncipovala své rozhodnutí jako celek na stanovení povinnosti žalobkyni vrátit přeplatek na starobním důchodu, protože po dobu výkonu výdělečné činnosti výplata starobního důchodu nenáležela, tedy na objektivní odpovědnosti. Protože i výši přeplatku žalovaný ve svém rozhodnutí stanovil ve správné výši, shledal soud rozhodnutí žalované souladným se zákonem a žalobu jako nedůvodnou zamítl.

Žalobkyně (dále též stěžovatelka) napadla rozhodnutí krajského soudu kasační stížností, opírající se o důvod uvedený v § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s., s tím, že vady řízení před správním orgánem spočívají v tom, že skutková podstata, z níž správní orgán v napadeném rozhodnutí vycházel, je v rozporu se spisy (lze předpokládat, že stěžovatelka jen písařskou chybou v kasační stížnosti uvádí rozpor skutkové podstaty se zákonem, neboť je to právě zákon, co skutkovou podstatu vymezuje a skutková zjištění, která správní orgán v průběhu řízení provedl a správní spis dokládá, naplnění skutkové podstaty, ze které napadené rozhodnutí vycházelo, buď osvědčují či nikoliv). Tento rozpor spatřuje

v tom, že nebyla upozorněna žádným orgánem o tom, že v případě pobírání starobního důchodu nemůže pracovat. V kasační stížnosti též uvedla, že v době od 8. 1. 2001 do 30. 11. 2001 pracovala u zaměstnavatele M. – K. M., její příjem za celou dobu činil částku 30 449 Kč a jde tak o částku mnohem nižší, než kterou je povinna uhradit jako přeplatek. Poukazovala též na svou špatnou finanční situaci.

Ze správního spisu vyplývá, že žalobkyni byl k její žádosti rozhodnutím žalované ze dne 11. 5. 2000 přiznán od 13. 10. 1999 starobní důchod podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb.; v době přiznání důchodu jí do dosažení důchodového věku scházelo 1 004 dnů. Ve spise se nachází hlášení o zaměstnání poživitele starobního důchodu ze dne 3. 1. 2002 podané zaměstnavatelem M.-K. M. a podepsané též stěžovatelkou, obsahující oznámení, že žalobkyně byla v době od 8. 1. 2001 do 30. 11. 2001 zaměstnána u tohoto zaměstnavatele na základě dohody o pracovní činnosti s úvazkem 4 hodin denně; k hlášení je připojeno podání zaměstnavatele ze dne 29. 1. 2002, ve kterém vysvětluje, že s žalobkyní jako s jedinou z 23 důchodců pobírajících předčasný starobní důchod, kteří si u něho přivydělávají, byla omylem uzavřena dohoda o pracovní činnosti a je si (v důsledku provedené kontroly PSSZ) vědom (stejně tak i žalobkyně) toho, že nesplnil povinnost uloženou zákonem, s tím, že tak neučinil úmyslně a požádal, aby k této skutečnosti bylo přihlédnuto při udělení sankce. Žalovaná rozhodnutím ze dne 1. 3. 2002 uložila žalobkyni podle § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. povinnost vrátit přeplatek na starobním důchodu v částce 50 810 Kč. Rozhodnutí odůvodnila tím, že přeplatek vznikl zaviněním žalobkyně, neboť v době od 8. 1. 2001 do 30. 11. 2001 vykonávala výdělečnou činnost a jako poživatelka důchodu přiznaného podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb. dosud nedosáhla důchodového věku podle § 32 cit. zákona; v předmětné době jí tak byl vyplácen důchod v částce 4 719 Kč měsíčně, ačkoliv jí nenáležel.

O kasační stížnosti Nejvyšší správní soud uvažil takto:

Podle § 31 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále též „zákon o důchodovém pojištění“) má pojištěnec nárok na starobní důchod před dosažením důchodového věku tehdy, získal-li dobu pojištění nejméně 25 let a do dosažení důchodového věku mu ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše tři roky. Výplata starobního důchodu, na který vznikl nárok podle § 31, nenáleží do dosažení důchodového věku, pokud je vykonávána výdělečná činnost nebo je poskytováno hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání (§ 37 odst. 2 citovaného zákona). Výdělečnou činností se přitom rozumí (§ 27 cit. zákona) činnost osob uvedených v § 5 odst. 1 písm. a) až l) vykonávaná v rozsahu, který zakládá účast na pojištění. Podle § 5 odst. 1 písm. f) náleží do tohoto okruhu osob i zaměstnanci činní na základě dohody o pracovní činnosti.

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, zakládá v § 118a plátcí důchodu vůči jeho příjemci nárok na vrácení částek důchodu neprávem vyplacených nebo nenáležících. Podle § 118a odst. 1 je nárok na vrácení neprávem vyplacených částek důchodu (nebo vyšších částek než náleží) dán tehdy, jestliže důchod byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, proto, že příjemce důchodu nesplnil některou jemu uloženou povinnost, přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, nebo vědomě jinak způsobil, že důchod nebo jeho část byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel. Podle § 118a odst. 2 jestliže byl občanu vyplácen starobní důchod a nebyly přitom splněny podmínky stanovené zákonem o důchodovém pojištění pro výplatu tohoto důchodu (poznámkou pod čarou zde zákon výslovně odkazuje na ustanovení § 37 zákona o důchodovém pojištění, upravující souběh starobního důchodu a příjmem z výdělečné

činnosti), má plátce důchodu nárok na vrácení těch vyplacených částek starobního důchodu, které nenáležely.

Z výše uvedeného vyplývá, že ustanovení § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. obecně zakládá nárok plátce důchodu na vrácení neprávem vyplacených částek důchodu příjemcem důchodu. Je založen na subjektivní odpovědnosti příjemce důchodu a je podmíněn tím, že příjemce nesplnil některou jemu uloženou povinnost a současně že přijal důchod, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že mu byl vyplacen neprávem, nebo vědomě jiným způsobem způsobil neoprávněné vyplacení důchodu. Nárok podle § 118a odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. je samostatnou skutkovou podstatou, zakládající nárok na vrácení neprávem vyplacených částek důchodu v případech kdy § 37 zákona č. 155/1995 Sb. při souběhu starobního důchodu s příjmem z výdělečné činnosti nárok na výplatu důchodu vylučuje; je nárokem založeným na objektivní odpovědnosti příjemce důchodu, tedy bez ohledu na to, zda příjemce pominul uloženou mu povinnost a též bez ohledu na to, zda věděl nebo měl předpokládat, že mu nárok na výplatu důchodu nenáleží.

V předmětné věci však žalovaná, přestože posuzovala, zda žalobkyni byl vyplácen důchod, jehož výplata jí podle § 37 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb. nenáležela, postupovala podle ustanovení § 118 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. a rozhodla o povinnosti žalobkyně vrátit přeplatek na důchodu a zavinění žalobkyně shledala v tom, že vykonávala výdělečnou činnost jako poživatelka důchodu přiznaného podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb., ačkoliv dosud nedosáhla důchodového věku. Nárok plátce důchodu na vrácení vyplacených nenáležejících částek starobního důchodu tak opřela o jiné zákonné ustanovení než to, které takový nárok zakládá a rozhodnutí žalované bylo nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů a trpělo tak vadou, k níž měl soud při přezkumu napadeného rozhodnutí přihlídnout z úřední povinnosti, neboť nepřezkoumatelnost činila takové rozhodnutí nezpůsobilým přezkumu z hlediska žalobkyní uplatněných námitek (i když lze předpokládat, že zrušení napadeného rozhodnutí není způsobilým přivodit pro stěžovatelku stav příznivější).

Krajský soud však přezkoumal a posoudil napadené rozhodnutí nikoliv z hlediska nároku o němž bylo jednáno a rozhodováno (tedy o nároku na vrácení přeplatku podle § 118a odst. 1 zákona 582/1991 Sb.), ale z hlediska nároku, o němž jednáno a rozhodováno být mělo, tedy odvíjejícího se od ustanovení § 118a odst. 2 citovaného zákona. Dovodil tak opodstatnění nároku na vrácení přeplatku za zcela jinak zákonem stanovených podmínek, jejichž naplnění se žalovaná svým rozhodnutím vůbec nedovolávala. Takové rozhodnutí krajského soudu je nepřezkoumatelné pro nesrozumitelnost. Nelze totiž za srozumitelné považovat rozhodnutí, jestliže krajský soud zaměnil obsah přezkoumávaného rozhodnutí a na takto zaměněném obsahu rozhodnutí založil svůj úsudek o jeho zákonnosti.

Nepřezkoumatelnost kasační stížností napadeného rozhodnutí je podle § 109 odst. 3 s. ř. s. důvodem, k němuž Nejvyšší správní soud přihlédne i tehdy, jestliže jej stěžovatel neuplatní v kasační stížnosti. Nejvyšší správní soud proto napadené rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení, aniž bylo lze zkoumat důvodnost námitek stěžovatelkou uplatněné. V dalším řízení, v němž je krajský soud vázán právním názorem vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.), rozhodne též o nákladech řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí nejsou opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 17. 6. 2004

JUDr. Marie Žiškova
předsedkyně senátu